

El director d'orquestra

No hi ha res que expressi de manera més visible el poder que l'activitat del director d'orquestra. Cada detall de la seva conducta pública és significatiu, tot el que fa projecta llum sobre la natura del poder. Una persona que no sabés res sobre el poder podria deduir-ne les propietats, una rere l'altra, a partir d'una observació atenta del director d'orquestra. El fet que això no hagi passat mai es deu a una raó òbvia: a la gent li ha semblat fins ara que la música que fa el director era allò principal, i s'ha donat per descomptat que hom va als concerts a escoltar simfonies. El director mateix és qui n'està més convençut; la seva feina, creu ell, és estar al servei de la música, i ha de proporcionar-la, res més.

El director es considera el primer servidor de la música. N'és tan ple que en absolut no se li pot passar pel cap la idea d'un segon sentit, extramusical, per a la seva activitat. Ningú no se sorprendria més que ell per la interpretació que ara en farem.

El director està *dempus*. L'aixecament de la persona com a antic record és encara significativa en moltes descripcions del poder. Ell és *l'únic* que està dempeus. Al voltant d'ell seu la seva orquestra, darrere d'ell seuen els oïdors, és sorprenent que només ell s'estigui dret. Es troba dempeus *en una posició més elevada* i és visible des d'enfront seu i per darrere. Enfront seu, els seus moviments repercuteixen en l'orquestra, i cap enrere repercuteixen en els oïdors. Les ordres pròpiament dites, les dóna amb la mà només, o amb la mà i amb la batuta. Fa nàixer de sobte aquesta o aquella veu mitjançant un moviment ben petit, i fa que emmudeixi tot allò que vol. És així com té poder sobre la vida i la mort de les veus. Una veu morta des de feia molt temps pot ressuscitar per ordre seva. La diversitat d'instruments representa la diversitat de les persones. L'orquestra és com un compendi de tots els seus tipus més importants. La seva disposició a obeir permet al director convertir-los en una unitat que ell, aleshores, representa d'una manera visible per a tothom.

L'obra que ell du a terme, en qualsevol cas de natura complexa, li exigeix una intensa atenció. La presència d'esperit i la rapidesa es troben entre les seves qualitats fonamentals. Ha de llançar-se com un llamp damunt els qui han contravingut la llei. Les lleis se li proporcionen en forma de partitura. D'altres les tenen també i poden controlar-ne la realització, però entre tots ell és l'únic que pren decisions i jutja allí mateix sobre els errors. El fet que això passi en públic, de manera visible per a tothom en cada detall, dóna al director un sentiment peculiar de la pròpia dignitat. Ell s'acostuma a ser *vis* sempre, i cada vegada li resulta més difícil estar-se'n.

El fet que els oïdors seguin en silenci és un objectiu del director, tant com ho és l'obediència de l'orquestra. S'exerceix una coacció sobre els oïdors perquè es quedin quiets. Abans que no hi sigui ell, abans del concert, xerren entre ells i es belluguen. La presència dels músics no molesta a ningú, amb prou feines si hi paren esment. Llavors apareix el director. Es fa el silenci. Puja; estossega; aixeca la batuta: tothom calla i es queda petrificat. Mentre dirigeixi, ells no poden moure's. Tan bon punt ha acabat, han d'aplaudir. Totes les seves ganes de bellugar-se, desvetllades i atïades per la música, han d'acumular-se fins al final, però llavors han d'esclatar. Ell s'inclina pels qui aplaudeixen. Per ells retorna cada vegada, tan sovint com vulguin ells. A ells, però només a ells, es lliura el director, és per ells que realment viu. El que hom li atorga, així, és l'antiga aclamació del vencedor. El volum de la victòria s'expressa en la quantitat d'aplaudiments. La victòria i la derrota es converteixen en la forma com s'organitza la seva vida interior. Fora d'això res no hi compta; tot el que hi ha a banda d'això en la vida dels altres es converteix ací en victòria i derrota.

Durant l'espectacle, per a la gentada que hi ha a la sala el director és un cabdill.[\[1\]](#) Ell n'és al capdavant i els ha girat l'esquena. És aquell a qui hom segueix, perquè fa el primer pas. Però, en compte d'encetar el moviment amb el peu, ho fa amb la mà. La marxa que la mà efectua a dintre de l'obra representa el camí que recorreria amb les cames. La multitud, la rapta a la sala. Al llarg d'una obra sencera no els serà llegut de veure el seu rostre en cap moment. És implacable, cap descans no hi és permès. Els dóna tothora l'esquena, com fos l'objectiu. Si es girés un cop, una sola vegada, es trencaria l'encant. El camí per on van ja no seria un camí, i seurién desil·lusionats en una

sala immòbil. Però hom pot confiar que no es girarà. Perquè, mentre el segueixen, ell té enfront seu un petit exèrcit de professionals que ha de dominar. A això també l'ajuda la mà, però per a ells la mà no sols fa passes, com per a la gent de darrere, sinó que també transmet ordres.

La seva mirada, tan intensa com és possible, abraça l'orquestra sencera. Cadascun dels membres sent que l'està mirant, però sent més encara que l'està escoltant. Les veus dels instruments són les opinions i les conviccions a què ell presta la més concentrada atenció. És *omniscient* perquè, mentre que els músics només tenen enfront seu les seves parts corresponents, ell té la partitura completa al cap o al faristol. Coneix exactament què és el que a cadascú se li permet fer en cada moment. El fet que ell els tingui en compte a tots plegats li dóna un aspecte d'*omnipresència*. Ell, per dir-ho així, és al cap de cadascun. Sap què és el que cadascun ha de fer, i sap també què fa cadascun. Ell, l'antologia vivent de les lleis, mana sobre les dues bandes del món moral. Ell declara el que ocorre, mitjançant l'ordre de la seva mà, i evita allò que no ha d'ocórrer. La seva orella escorcolla l'aire a la recerca d'allò prohibit. Per a l'orquestra, així, el director d'orquestra representa de manera real l'obra sencera —en vertical i en horitzontal—, i com que durant la interpretació el món no pot consistir en res més que en l'obra, durant aquest temps ell és exactament l'amo del món.

Elias Canetti, *Masse und Macht*. Frankfurt am Main, Fischer Verlag, p. 468-470.

Traducció de Guillem Calaforra, abril de 2008.

[1] *Masse und Macht* es va publicar en 1960. En aquella època és evident que la paraula *Führer*, que Canetti empra en aquesta frase, tenia ja moltíssimes connotacions històriques, tot i que és —i sempre ha estat d'ús corrent— en sentit genèric: “guia”, “conductor”, “pilot”, “cabdill”, etc.